ANALYSE · Rechtsstaat

Herstructureringsoperaties: misdaden tegen de mensheid gepleegd door de macht van de staat

2 mei 2026 · Amsterdam Law Center · 15 min. leestijd

De operaties die in Turkije sinds 15 juli 2016 worden uitgevoerd in het kader van de strijd tegen de Gülenbeweging, gaan in 2026 nog steeds ononderbroken door onder de noemer “herstructurering.” Deze operaties zijn allang niet meer een kwestie van terrorismebestrijding; zij zijn uitgegroeid tot het voornaamste instrument van legitimiteit en controle van de huidige politieke orde. Dit proces — in de rechtsliteratuur omschreven als de “instrumentalisering van het strafrecht” — is tegelijkertijd een instrument geworden dat sociale solidariteit, humanitaire compassie en de meest fundamentele morele waarden systematisch

ondermijnt.

1. Waarom eindigen de operaties niet? Politiek voortbestaan en de “Fietstheorie”

De weigering van de regering om deze operaties te beëindigen is geen veiligheidsdwang, maar een strategie voor politiek overleven. Dit is te vergelijken met het evenwicht van een fiets: om te voorkomen dat de fiets omvalt, moeten de pedalen onophoudelijk blijven draaien — dat wil zeggen dat het systeem voortdurend nieuwe bedreigingen en vijanden moet produceren om zijn legitimiteit te bewaren. Op het moment dat de operaties eindigen, verschuift de aandacht van het publiek naar economische crises, inflatie, problemen met meritocratie en de zoektocht naar gerechtigheid. De “herstructurerings”-these houdt de pedalen draaiende door te beweren dat de vijand niet dood is, maar slechts van gedaante is veranderd.

Dit is de voornaamste “brandstof” van de politiek geworden. Zoals journalist Rasim Ozan Kütahyalı herhaaldelijk heeft benadrukt, vat de observatie dat “Kemaлisten elke keer dat zij FETÖ zeggen, Tayyip Erdoğan eigenlijk een dienst bewijzen” de kwestie op treffende wijze samen. De grootste prestatie van het regeringsblok aan de kant van het kwaad in dit proces is het normaliseren van deze collectieve misdaad door alle lagen van de samenleving te maken tot “onvrijwillige medeplichtigen” aan de demonisering van de Gülenbeweging. Door deze massale medeplichtigheid is de onderdrukking losgemaakt uit de handen van een kleine kring en ingebed in een verankerd systeem van eliminatie — een systeem dat uiterst moeilijk te herstellen of ongedaan te maken is, bijeengehouden door een “partnerschap in het kwaad” dat de gehele samenleving heeft doordrongen.

Elke nieuwe operatie wordt bijgeschreven als een overwinning voor de regerende macht, waarbij tegenstanders worden gepasiviseerd en de achterban wordt gemobiliseerd. In 2025 werden inderdaad duizenden operaties uitgevoerd tegen de beweging, waarbij in één enkele periode 1.395 verdachten werden aangehouden. De operaties zijn ook in de eerste maanden van 2026 routinematig voortgezet. Ten tijde van het schrijven van dit stuk verschenen berichten over operaties tegen “FETÖ” in 26 provincies, met 90 aanhoudingen.

2. “Het temmen van de samenleving,” het klimaat van angst en de belemmering van solidariteit in het licht van Soera Al-Ma’un

De meest tastbare sociologische uitkomst van de herstructureringsoperaties is de opbouw van een alomtegenwoordig zelfcensuurreflex en een systematisch mechanisme van geestelijke conditionering dat zich door de gehele samenleving heeft verspreid. De heropsluiting van personen die hun straf hebben uitgezeten en zijn vrijgelaten, ondermijnt het beginsel van rechtszekerheid en zendt een duidelijke boodschap: *“U zult nooit als volledig gerehabiliteerd worden beschouwd.”* Deze angst neutraliseert niet alleen degenen die rechtstreeks zijn

getroffen, maar pasiviseert ook de gehele oppositie door de voortdurende bezorgdheid dat men “op elk moment in een sleepnetonderzoek verwikkeld kan raken.”

De meest schrijnende illustratie van dit mechanisme van geestelijke conditionering is de gerechtelijke intimidatie waaraan de krant *Sözcü* en haar columnisten — ooit beschouwd als een bolwerk van de oppositie — werden blootgesteld, wat uiteindelijk leidde tot hun feitelijke absorptie in pro-regeringsmedia. Het terugdeinzen van deze stemmen, gedreven door angst voor gevangenisstraf of beslaglegging op vermogen, zendt de samenleving de boodschap dat “zelfs de sterkste stemmen het zwijgen zijn opgelegd.” Dit is niet slechts een mediaverschuiving; het is de consolidatie van de werkelijkheidsperceptie onder het monopolie van de regerende macht en het onbruikbaar maken van onafhankelijke controlemechanismen.

Dit is ook het punt waarop de diepste dimensie van de kwestie zichtbaar wordt: de herstructureringsoperaties zijn in wezen een operatie om eenvoudige humanitaire hulp systematisch te belemmeren — die kleine, alledaagse daden van goedheid die de Koran in Soera Al-Ma’un omschrijft als *“yamna’ūna al-māʿūn.”* Soera Al-Ma’un veroordeelt scherp degenen die de godsdienst verloochenen, de wees afwijzen, de voeding van de arme niet aanmoedigen, het gebed slechts ter schijn verrichten en weigeren *“zelfs de kleinste daad van naburige bijstand.”* Het woord *māʿūn* verwijst naar een pot, keukengerei, een handvol meel, een stukje brood aan een buur gegeven, een kleine daad van hulp aan iemand in nood. De Soera beschouwt de belemmering van juist deze kleine maar oprechte daden van solidariteit als de meest fundamentele toets van geloof en moraliteit. Het criminaliseren van deze kleine hulpdaden is dan ook niet slechts een rechtsinbreuk — het is een bewuste poging om de morele grondslagen van de samenleving door te snijden en de meest fundamentele toets van geloof en menselijkheid opzettelijk te doen mislukken.

Elke operatie die vandaag wordt uitgevoerd onder de naam “herstructurering” belemmert precies deze *māʿūn*. Het sturen van een voedselpakket naar de familie van een vrijgelaten gedetineerde, het sturen van een feestgroet aan een vroegere kennis, of het uitsteken van een hand naar een buurman in nood wordt behandeld als bewijs dat “organisatorische banden intact blijven,” waardoor mensen van elkaar worden vervreemd. Dit is een bekende en eeuwenoude waarheid: wanneer solidariteit wordt onderdrukt, vergaat de samenleving. Het regeringsblok, dat deze onderdrukking tot zijn primaire functie heeft gemaakt, zal er nooit van afzien — want het belemmeren van *māʿūn* voedt angst en afhankelijkheid. Het is onmisbaar voor het temmen van de samenleving, het tegen elkaar opzetten van mensen en het levend houden van de perceptie dat “u zonder ons niet kunt overleven.”

Dit ondermijnt ook bewust de universele rechtsbeginselen van specificiteit (*typiciteit*) en de vereiste van een materieel element. De classificering van humanitaire hulpdaden onder een “organisatorische hiërarchie” bewijst dat het strafrecht wordt geïnstrumentaliseerd als middel voor “maatschappelijke disciplinering en intimidatie.” Deze belemmeringsstrategie, die door het regeringsblok tot staatsbeleid is verheven, heeft als doel de massa’s te veroordelen tot absolute afhankelijkheid door hen te beroven van hun bezittingen en te isoleren.

3. Juridische parameters en jurisprudentie van de Hoge Raad: De juridische aard van humanitaire hulp

De strafrechtsdoctrine en de jurisprudentie van hogere rechterlijke instanties stellen ondubbelzinnig vast dat handelingen verricht met humanitaire bedoelingen geen strafbaar feit kunnen vormen. Zoals benadrukt in de wetenschappelijke werken van Prof. Dr. Ersan Şen en advocaat Mehmet Vedat Ervan, is het voor het vaststellen van het misdrijf van hulpverlening aan een organisatie niet voldoende dat de handeling slechts in de externe wereld heeft plaatsgevonden — het is essentieel dat het “bijzondere opzet” (*özel kast*) in de geest van de dader buiten redelijke twijfel wordt bewezen. In dit verband werpen de vaste uitspraken van de Hoge Raad licht op de materie:

- **Hoge Raad 16e Strafkamer, 05.07.2019, E. 2019/521, K. 2019/4769:** *“Voor het vaststellen van het mentale bestanddeel van het misdrijf van hulpverlening aan een organisatie is algemeen opzet onvoldoende. Het betreft een misdrijf dat met bijzonder opzet wordt gepleegd.”*
- **Hoge Raad 16e Strafkamer, 30.09.2020, E. 2020/1029, K. 2020/4660:** De hulp moet van dien aard zijn dat zij de doelstellingen van de organisatie dient en moet met bijzonder opzet worden verleend.
- **Hoge Raad 16e Strafkamer, 06.10.2020, E. 2019/11549, K. 2020/4726** en **Hoge Raad 3e Strafkamer, 22.11.2021, E. 2021/8301, K. 2021/10127:** In FETÖ/PDY-dossiers zijn een Bank Asya-rekening en vroegere contacten op zichzelf onvoldoende; wanneer de dader afstand heeft genomen van de organisatie, is vrijspraak vereist wegens het ontbreken van bijzonder opzet.

Ondanks deze bindende uitspraken van de hoge rechterlijke instantie wordt in actuele “herstructurerings”-zaken een ernstige afwijking in de praktijk waargenomen. Feestgroeten, interacties op sociale media en de meest elementaire humanitaire hulp — die juridisch gezien geen strafbaar feit vormen — worden behandeld als strafrechtelijk bewijs via een geforceerde “keten van gevolgtrekkingen,” in directe strijd met het criterium van de Hoge Raad van “concreet bewijs dat geen ruimte laat voor twijfel.”

Dit maakt de grondbeginselen van het strafrecht buiten werking: het legaliteitsbeginsel inzake strafbare feiten en straffen (Grondwet, Art. 38) en het typiciteitsbeginsel (Turks Wetboek van Strafrecht, Art. 1).

Uiteindelijk is een dergelijke uitgesproken breuk tussen de rechtspraktijk en de gevestigde jurisprudentie geen verschil in juridische interpretatie — het is een openlijke erkenning dat de rechterlijke macht volledig op politieke motieven handelt en dat de uitvoerende macht is omgevormd tot een strafapparaat. Het negeren van de bindende uitspraken van de Hoge Raad door lagere rechtbanken toont aan dat de rechterlijke onafhankelijkheid is vervangen door een reflex van “naleving van politieke richtlijnen.” Dit ondermijnt de rechtszekerheid en zendt de samenleving de boodschap dat de rechterlijke macht geen forum voor gerechtigheid meer is, maar een “knuppel” die wordt gehanteerd om het voortbestaan van de regerende macht te beschermen.

4. De ontkenning van EHRM-uitspraken: De opschorting van de rechtsstaat via de “herstructurerings”-fictie

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft in 2025 een recordaantal uitspraken wegens schendingen tegen Turkije gedaan in duizenden zaken die zijn ingediend onder het label “FETÖ/PDY.” Na het arrest *Yüksel Yalçınkaya* (2023 Grote Kamer) steeg het aantal schendingen tot in de duizenden door collectieve uitspraken zoals *Demirhan en anderen* (22 juli 2025, 239 verzoeken), *Bozyokuş en anderen*, *Karslı en anderen* en *Seyhan en anderen* (16 december 2025, in totaal 2.420 verzoeken). Het Hof heeft uitdrukkelijk bevestigd dat detentie, veroordeling en heronderzoeksprocedures die worden uitgevoerd zonder concreet, geïndividualiseerd bewijs dat “redelijke verdenking” kan wekken — waaronder het gebruik van ByLock — de artikelen 5, 6 en 7 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens schenden. Het EHRM heeft de “categorische aanpak” van de Turkse rechterlijke macht — waarbij vroegere lidmaatschap of wettige handelingen automatisch worden behandeld als organisatorische activiteit — als een systemisch probleem aangemerkt en herberechting aangewezen als het meest passende rechtsmiddel.

Toch worden de “herstructurerings”-operaties ondanks deze uitspraken onverminderd voortgezet. Humanitaire handelingen zoals het sturen van voedselpakketten naar de families van vrijgelaten personen, het uitwisselen van feestgroeten of het reageren op sociale media worden onderwerp gemaakt van nieuwe onderzoeken op grond van de bewering dat “celstructuren intact blijven” of dat “banden niet zijn verbroken” — waarbij de door het EHRM vereiste normen van “individualisering” en “concreet bewijs” volledig worden genegeerd. Hoewel het mechanisme voor herberechting op grond van het nationale recht (Wetboek van Strafvordering, Art. 311) theoretisch beschikbaar blijft, wordt het in de praktijk ineffectief gemaakt, doordat dezelfde feiten worden herverpakt als nieuwe zaken onder het “herstructurerings”-label.

Dit beeld toont duidelijk aan dat het recht wordt geïnstrumentaliseerd ten opzichte van de politieke wil. Het EHRM heeft herhaaldelijk benadrukt dat “redelijke verdenking” niet kan worden vervangen door een abstracte

“dreigingsperceptie” en dat humanitaire hulp niet als misdrijf kan worden behandeld tenzij zij propagandistische elementen bevat. De voortzetting van de operaties ondanks dit alles vormt het meest concrete bewijs van de fietstheorie: juridische verplichtingen laten niet toe dat de pedalen stoppen — integendeel, nieuwe “verborgen structurerings”-thesen zorgen ervoor dat zij nog sneller draaien. Het resultaat is de erosie van rechtszekerheid, niet alleen voor de slachtoffers, maar voor de gehele samenleving.

5. De perceptie dat “de dreiging nog steeds voortduurt” en een meerdoelenstrategie

De perceptie dat “de Gülenbeweging herstructureert en de grootste dreiging nog niet is geweken” wordt bewust levend gehouden in de geesten van een groot deel van het publiek. Deze perceptie is een uiterst functioneel instrument in handen van de regerende macht en werkt als een strategie om met één steen meerdere vogels te raken:

Politiek voortbestaan vervangen door “angst”: Voortdurend vernieuwde “gevaar”-boodschappen genereren loyaliteit onder kiezers niet door instemming maar door “angst voor chaos.” Hierdoor kan elke legitieme oppositie gemakkelijk worden gecriminaliseerd als “schadelijk voor de terrorismebestrijding” en worden geneutraliseerd.

Het uitbreiden van de mogelijkheden voor plundering en overdracht van middelen: De buitengewone maatregelen genomen onder het mom van “nationale veiligheid” en “terrorismebestrijding” scheppen een breed legitimiteitsschild voor bewindvoerdersbenoemingen, TMSF-operaties en de omleiding van overheidsmiddelen. Dit maakt het gemakkelijker om nationale middelen te plunderen en rijkdom naar specifieke handen over te dragen.

Het tot zwijgen brengen en passiveren van de oppositie: Elke kritische stem wordt begroet met de verdenking: “Helpt u soms (de zogenaamde) FETÖ?” Dit stelt de autoriteiten in staat om iedereen die oppositie lijkt te voeren gemakkelijk in de categorie “binnenlandse vijand” te plaatsen.

Een verarmde samenleving afhankelijk maken van de staat: Door kleine solidariteitshandelingen tussen mensen systematisch te belemmeren, worden individuen van elkaar geïsoleerd. Naarmate de solidariteit wegkwijnt, raken verarmde bevolkingsgroepen steeds meer afhankelijk van de staat en de regerende macht. Deze afhankelijkheid wordt geleidelijk omgezet in electoraal potentieel. De boodschap “er is niemand anders die u brood geeft” is een van de meest effectieve methoden om stemmen te oogsten via angst en afhankelijkheid.

In samenhang beschouwd overstijgen “herstructurerings”-operaties een eenvoudige veiligheidskwestie en transformeren zij tot een meerdimensionale politieke, economische en sociologische machtsstrategie. Het

levend houden van de dreigingsperceptie, het voeden van angst, het doden van solidariteit en het controleren van middelen — alles maakt deel uit van hetzelfde mechanisme.

6. De internationale dimensie: Het Statuut van Rome en misdaden tegen de menselijkheid

Het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof (1998) omschrijft in de definitie van “misdaden tegen de menselijkheid” onder Artikel 7 duidelijk de sleutelelementen die deze onderscheiden van individuele misdrijven. In dit verband moeten de processen die worden uitgevoerd onder de naam “herstructurering” worden beoordeeld in het licht van de volgende internationale criteria:

Systematische en wijdverspreide aanval (Artikel 7/1): Volgens het Statuut moeten de handelingen, om dit misdrijf te kunnen vaststellen, geen geïsoleerde gerechtelijke gevallen zijn, maar deel uitmaken van een wijdverspreide of systematische aanval op een burgerbevolking als uitloper van een staatsbeleid.

Artikel 7(2)(a): Een “aanval gericht tegen een burgerbevolking” betekent een gedragslijn waarbij de in lid 1 genoemde handelingen meermalen worden gepleegd tegen een burgerbevolking, overeenkomstig of ter bevordering van het beleid van een staat of organisatie om een dergelijke aanval uit te voeren.

Op een groep gerichte vervolging (Artikel 7/1-h): De systematische ontneming van fundamentele rechten aan en de systematische onderdrukking van een specifieke religieuze, politieke of anderszins identificeerbare groep op grond van haar identiteit valt onder het misdrijf van “vervolging” (*persecution*).

De “herstructurerings”-operaties zijn precies de belichaming van deze juridische definitie. De regerende macht mobiliseert het gehele staatsapparaat — politie, rechterlijke macht en inlichtingendiensten — om een burgergroep van miljoenen mensen als doelwit te nemen. De eindeloze onderzoeken na vrijlating en de criminalisering van humanitaire solidariteit zijn uitingen van een staatsbeleid dat tot doel heeft deze groep van de samenleving te isoleren en te veroordelen tot een “burgerlijke dood.”

Hoewel Turkije het Statuut van Rome niet formeel heeft geratificeerd, schenden de betreffende handelingen de hoogste normen van het internationaal recht — *jus cogens* (dwingende normen). *Jus cogens* vertegenwoordigt universele grenzen die staten niet kunnen wijzigen, zelfs niet door onderlinge overeenkomsten, en waaraan zij gebonden zijn ongeacht of zij partij zijn geworden. Het verbod op misdaden tegen de menselijkheid staat vooraan in deze absolute regels.

De geschiedenis getuigt: dergelijke systematische vervolgingen gericht op de vernietiging en isolering van een burgerbevolking — hoe machtig hun daders vandaag ook lijken — zullen niet in staat zijn het schild van *jus*

cogens te omzeilen en zullen vroeg of laat rekenschap moeten afleggen voor de internationale strafrechtspraak of het onfeilbare geweten van de geschiedenis.

6. De internationale dimensie: Het Statuut van Rome en misdaden tegen de menselijkheid

Het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof (1998) omschrijft in de definitie van “misdaden tegen de menselijkheid” onder Artikel 7 duidelijk de sleutelelementen die deze onderscheiden van individuele misdrijven. In dit verband moeten de processen die worden uitgevoerd onder de naam “herstructurering” worden beoordeeld in het licht van de volgende internationale criteria:

Systematische en wijdverspreide aanval (Artikel 7/1): Volgens het Statuut moeten de handelingen, om dit misdrijf te kunnen vaststellen, geen geïsoleerde gerechtelijke gevallen zijn, maar deel uitmaken van een wijdverspreide of systematische aanval op een burgerbevolking als uitloper van een staatsbeleid.

Artikel 7(2)(a): Een “aanval gericht tegen een burgerbevolking” betekent een gedragslijn waarbij de in lid 1 genoemde handelingen meermalen worden gepleegd tegen een burgerbevolking, overeenkomstig of ter bevordering van het beleid van een staat of organisatie om een dergelijke aanval uit te voeren.

Op een groep gerichte vervolging (Artikel 7/1-h): De systematische ontneming van fundamentele rechten aan en de systematische onderdrukking van een specifieke religieuze, politieke of anderszins identificeerbare groep op grond van haar identiteit valt onder het misdrijf van “vervolging” (*persecution*).

De “herstructurerings”-operaties zijn precies de belichaming van deze juridische definitie. De regerende macht mobiliseert het gehele staatsapparaat — politie, rechterlijke macht en inlichtingendiensten — om een burgergroep van miljoenen mensen als doelwit te nemen. De eindeloze onderzoeken na vrijlating en de criminalisering van humanitaire solidariteit zijn uitingen van een staatsbeleid dat tot doel heeft deze groep van de samenleving te isoleren en te veroordelen tot een “burgerlijke dood.”

Hoewel Turkije het Statuut van Rome niet formeel heeft geratificeerd, schenden de betreffende handelingen de hoogste normen van het internationaal recht — *jus cogens* (dwingende normen). *Jus cogens* vertegenwoordigt universele grenzen die staten niet kunnen wijzigen, zelfs niet door onderlinge overeenkomsten, en waaraan zij gebonden zijn ongeacht of zij partij zijn geworden. Het verbod op misdaden tegen de menselijkheid staat vooraan in deze absolute regels.

De geschiedenis getuigt: dergelijke systematische vervolgingen gericht op de vernietiging en isolering van een burgerbevolking — hoe machtig hun daders vandaag ook lijken — zullen niet in staat zijn het schild van *jus*

cogens te omzeilen en zullen vroeg of laat rekenschap moeten afleggen voor de internationale strafrechtspraak of het onfeilbare geweten van de geschiedenis.[1]

Advocaat Mahmut Haldungil

1. Voor het originele artikel, zie: https://amsterdamlawcenter.com/tr/genel-tr/yeniden-yapilanma-operasyonlari-devlet-gucuyle-islenen-insanliga-karsi-suc/ ↩

Gedownload van amsterdamlawcenter.com op 23 november 2026. Actuele versie:
https://amsterdamlawcenter.com/nl/herstructureringsoperaties-misdaden-tegen-de-mensheid-gepleegd-door-de-macht-van-de-staat/